



Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

15 päivänä helmikuuta 2017¹

Ennakkoratkaisupyyntö — Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa —
Toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa — Asetus (EY) N:o 2201/2003 — 8–15 artikla —
Toimivalta elatusvelvoitteita koskevissa asioissa — Asetus (EY) N:o 4/2009 — 3 artiklan d alakohta —
Eri jäsenvaltioiden tuomioistuinien antamat vastakkaiset ratkaisut — Lapsi, joka asuu vakinaisesti
äitinsä asuinjäsenvaltiossa — Isän asuinjäsenvaltion tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa muuttaa
ratkaisua, josta on tullut lainvoimainen ja jonka ne ovat antaneet aikaisemmin lapsen asuinpaikasta,
elatusvelvoitteista ja tapaamisoikeuden käyttämisestä

Asiassa C-499/15,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Vilniaus miesto
apylinkės teismas (Vilnan piirituomioistuin, Liettua) on esittänyt 16.9.2015 tekemällään päätöksellä,
joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 22.9.2015, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

W ja

V

vastaan

X,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit E. Regan,
J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev ja C. G. Fernlund (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: Y. Bot,

kirjaaja: hallintovirkamies M. Aleksejev,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 16.11.2016 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— W ja V, edustajanaan P. Markevičius,

— X, edustajanaan R. de Falco, advokatas,

— Liettuan hallitus, asiamiehinaan D. Kriauciūnas ja J. Nasutavičienė,

¹ — Oikeudenkäyntikieli: liettua.

— Euroopan komissio, asiamiehinä M. Wilderspin ja A. Steiblyté,
kuultuaan julkisasiamiehen 1.12.2016 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (EUVL 2003, L 338, s. 1) tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat yhtäältä W ja V (jäljempänä lapsi V) ja toisaalta X ja jossa on kyse vanhempainvastuusta ja elatusvelvoitteista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Asetus N:o 2201/2003

- 3 Asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
"Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin."
- 4 Kyseisen asetuksen 2 artiklassa, jonka otsikko on "Määritelmät", säädetään seuraavaa:
"Tässä asetuksessa tarkoitetaan:
— —
7. 'vanhempainvastuulla' oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka liittyvät lapsen henkilöön tai omaisuuteen ja jotka jollakin luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä on tuomioistuimen tuomion tai lain taikka voimassa olevan sopimuksen perusteella. Ilmaisusta käsittelee erityisesti oikeuden lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuden;
— —"
- 5 Mainitun asetuksen 8 artiklassa, jonka otsikko on "Yleinen toimivalta", säädetään seuraavaa:
"1. Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa.
2. Edellä olevaa 1 kohtaa sovelletaan, jollei 9, 10 ja 12 artiklassa toisin säädetä."

- 6 Saman asetuksen 12 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeuspaikkasopimus”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka käyttävät 3 artiklan nojalla toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta, ovat toimivaltaisia kyseiseen hakemukseen liittyvässä vanhempainvastuuta koskevassa asiassa kun:

--

- b) kyseisten tuomioistuinten toimivalta on puolisoiden ja vanhempainvastuunkantajien nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti hyväksymä asian vireillepanoajankohtana ja toimivalta on lapsen edun mukainen.

2. Edellä 1 kohdan mukaisesti käytetty toimivalta lakkaa:

- a) kun avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen johdosta annettu hyväksyvä tai hylkäävä tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai
- b) jos vanhempainvastuuta koskeva oikeudenkäynti on yhä vireillä a alakohdassa tarkoitettuna ajankohtana, silloin kun vanhempainvastuuta koskeva tuomio tulee lainvoimaiseksi; tai
- c) kun oikeudenkäynti a ja b alakohdassa tarkoitetuissa tapauksissa päättyy muusta syystä.”

- 7 Asetuksen N:o 2201/2003 14 artiklassa, jonka otsikko on ”Toimivalta muissa asioissa”, säädetään seuraavaa:

”Jos millään jäsenvaltion tuomioistuimella ei ole 8–13 artiklan mukaan toimivaltaa, toimivalta määräytyy kussakin jäsenvaltiossa kyseisen valtion oman lainsäädännön mukaan.”

Asetus (EY) N:o 4/2009

- 8 Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 (EUVL 2009, L 7, s. 1) 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, säädetään seuraavaa:

”Elatusvelvoitteita koskevissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia:

- a) vastaajan asuinpaikan tuomioistuin, tai
- b) velkojan asuinpaikan tuomioistuin, tai
- c) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista henkilön oikeudellista asemaa koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen, tai
- d) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen.”

Pääasian taustalla olevat tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymys

- 9 W, joka on Liettuan kansalainen, ja X, joka on Alankomaiden ja Argentiinan kansalainen, avioituivat 9.12.2003 Yhdysvalloissa. W on Alankomaissa 20.4.2006 syntyneen lapsen V isä ja X tämän äiti. V on Liettuan ja Italian kansalainen. Hän ei ole milloinkaan asunut eikä käynyt Liettuassa.
- 10 W, X ja lapsi V asuivat Alankomaissa vuodesta 2004 vuoteen 2006. Lyhyeksi jääneen Italiassa oleskelun jälkeen he muuttivat vuonna 2007 Kanadaan. W ja X ovat olleet erossa vuoden 2010 joulukuusta alkaen.
- 11 X asettui vuoden 2011 heinäkuussa lapsen V kanssa asumaan Italiaan ennen kuin hän muutti vuoden 2011 marraskuussa hänen kanssaan Alankomaihin, jossa heillä on asuinpaikka.
- 12 W:n asuinpaikka on puolestaan Liettuassa.
- 13 X pani avioeroasian vireille kanadalaisessa tuomioistuimessa. Kyseinen tuomioistuin on antanut vuoden 2011 toukokuusta alkaen useita ratkaisuja, joihin kuuluu 17.4.2012 annettu ratkaisu, jolla puoliset W ja X tuomittiin avioeroon ja jolla lapsen V yksinhuoltajuus annettiin X:lle.
- 14 Liettualaiset tuomioistuimet ja alankomaalaiset tuomioistuimet, jotka ovat käsitelleet asiaa myöhemmin, eivät kuitenkaan ole tunnustaneet kanadalaisen tuomioistuimen ratkaisuja.

Pääasiaa aikaisemmat liettualaisten tuomioistuinten ratkaisut

- 15 W haki 18.4.2011 Vilniaus miesto 1 apylinkės teismasissa (Vilnan 1. piirin tuomioistuin) avioeroa X:n syyllisyyden perusteella ja vaati sen vahvistamista, että lapsen V asuinpaikka on hänen luonaan.
- 16 Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas antoi 28.4.2011 W:n hakemuksesta väliaikaisen määräyksen, jonka mukaan lapsen V asuinpaikka on oikeudenkäynnin ajan W:n luona.
- 17 Kyseisen päätöksen perusteella W vaati 3.7.2012 Vilniaus miesto apylinkės teismasilta (Vilnan piirituomioistuin) lapsikaappausta koskevan kanteen yhteydessä, että lapsi V määrätään palautettavaksi. Kyseinen vaatimus hylättiin.
- 18 Tämän jälkeen 28.4.2011 annettu väliaikainen määräys kumottiin Vilniaus miesto apylinkės teismasin antamalla välittömästi täytäntöön pantavalla päätöksellä. Kyseinen päätös vahvistettiin muutoksenhakuasteessa. W on tehnyt kassaatiovalituksen, mutta hänen valituksensa on jätetty tutkimatta.
- 19 Vilniaus miesto apylinkės teismas tuomitsi 8.10.2013 antamallaan tuomiolla W:n ja X:n avioeroon. Se vahvisti myös lapsen V asuinpaikan olevan X:n luona, W:llä olevan tapaamisoikeuden käyttöä koskevat järjestelyt ja W:n lapselle V maksaman elatusavun suuruuden.
- 20 Kyseinen tuomio vahvistettiin Vilniaus apygardos teismasin (Vilnan aluetuomioistuin, Liettua) 30.5.2014 antamalla tuomiolla. Lietuvos Aukščiausioji Teismas (Liettuan ylin tuomioistuin) 8.9.2014 antamalla määräyksellä W:n tekemä kassaatiovalitus jätettiin tutkimatta.

Pääasiaa aikaisemmat alankomaalaisten tuomioistuinten ratkaisut

- 21 Rechtbank Overijsselin (Overijsselin tuomioistuin, Alankomaat) 29.1.2014 antaman ratkaisun mukaan W:n on maksettava X:lle elatusapua 4 323 euroa kuukaudessa 18.5.2012 alkaen ja lapselle V 567 euroa kuukaudessa 27.6. ja 1.11.2011 välisen ajanjakson osalta ja sittemmin 790 euroa 2.11.2011 alkaen; näitä summia voitiin tarkastaa vuosittain siten, että ensimmäinen tarkastus oli tarkoitus tehdä 1.1.2013.

- 22 Kyseinen tuomioistuin myönsi 22.8.2014 antamallaan ratkaisulla lapsen V yksinhuoltajuuden X:lle.
- 23 Mainittu tuomioistuin huomautti, että Alankomaiden lainsäädännön mukaan lapsen yksinhuoltajuus voidaan myöntää toiselle vanhemmalle silloin, kun on olemassa riski, joka ei ole hyväksyttävissä, siitä, että lapselle aiheutuu vahinkoa vanhempien erimielisyyksien vuoksi, ja on epätodennäköistä, että tilanne paranisi olennaisesti lähitulevaisuudessa, tai kun huoltajuusjärjestelyjä on muista syistä tarpeen muuttaa lapsen edun nimissä.

Annettujen ratkaisujen tunnustaminen ja täytäntöönpano

- 24 Rechtbank Overijssel kieltäytyi 31.10.2014 antamallaan päätöksellä tunnustamasta Alankomaissa Vilniaus miesto apylinkės teismasin 8.10.2013 antamaa tuomiota ja toteamasta sen siellä täytäntöönpanokelpoiseksi siltä osin kuin siinä tuomittiin aviopuolisot avioeroon kummankin puolison syyllisyyden perusteella, vahvistettiin lapsen V asuinpaikan olevan hänen äitinsä luona, vahvistettiin sen elatusavun määrä, jota W:n oli maksettava lapselle, ja määrättiin oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Se tunnusti ja totesi täytäntöönpanokelpoiseksi Alankomaissa kyseisen tuomion ne kohdat, joilla vahvistettiin isän tapaamisoikeus.
- 25 Lietuvos apeliacinis teismas (Liettuan muutoksenhakutuomioistuin), jonka käsiteltäväksi W oli saattanut asian, kieltäytyi 2.2.2015 antamallaan päätöksellä toteamasta täytäntöönpanokelpoiseksi rechtbank Overijsselin 29.1.2014 antamaa ratkaisua, jolla vahvistettiin sen elatusavun määrä, jota W:n on maksettava X:lle ja lapselle V, kieltäytyi tunnustamasta kyseisen tuomioistuimen 22.8.2014 antamaa ratkaisua, jolla lapsen V yksinhuoltajuus annettiin X:lle, ja toteamasta sitä täytäntöönpanokelpoiseksi, sekä päätti asian käsittelyn siltä osin kuin on kyse siitä, ettei mainitun tuomioistuimen 31.10.2014 antamaa päätöstä ollut tunnustettu Liettuassa.

Asian käsittelyn vaiheet ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa ja ennakkoratkaisukysymys

- 26 W saattoi 28.8.2014 Vilniaus miesto apylinkės teismasin käsiteltäväksi vaatimukset, jotka koskivat lapsen V asuinpaikan, elatusavun määrän ja tapaamisoikeutta koskevien järjestelyjen, sellaisina kuin ne oli vahvistettu kyseisen tuomioistuimen 8.10.2013 antamassa tuomiossa, muuttamista.
- 27 Kyseinen tuomioistuin totesi 25.9.2014 antamallaan päätöksellä, että vaatimukset on jätettävä tutkimatta, koska W ei ollut osoittanut, että olosuhteet olisivat muuttuneet 8.10.2013 annetun päätöksen jälkeen.
- 28 Vilniaus apygardos teismas, joka käsitteli W:n Vilniaus miesto apylinkės teismasin 25.9.2014 antamasta päätöksestä tekemää valitusta, kumosi 16.12.2014 antamallaan päätöksellä kyseisen päätöksen osittain ja palautti asian Vilniaus miesto apylinkės teismasiin uutta käsittelyä varten.
- 29 Kyseinen tuomioistuin totesi 23.12.2014 antamallaan päätöksellä, ettei sillä ollut toimivaltaa ratkaista W:n vaatimuksia sillä perusteella, että asetuksessa N:o 2201/2003 oleville toimivaltasäännöille oli annettava etusija Liettuan siviiliprosessilain säännöksiin nähden. Kyseisen tuomioistuimen mukaan sen jäsenvaltion, jossa lapsella on asuinpaikka, eli tässä tapauksessa Alankomaiden kuningaskunnan, tuomioistuimien on ratkaistava kyseiset vaatimukset, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen vanhempainvastuunkantajien sovittua toisin. Mainittu tuomioistuin ilmoitti W:lle, että hän voisi kääntyä Alankomaiden kuningaskunnan toimivaltaisen tuomioistuimen puoleen.
- 30 Vilniaus apygardos teismas, joka otti kantaa W:n valitukseen Vilniaus miesto apylinkės teismasin 23.12.2014 antamasta päätöksestä, kumosi kyseisen päätöksen 31.3.2015 ja palautti asian viimeksi mainittuun tuomioistuimeen, jotta tämä ottaa uudelleen kantaa W:n vaatimusten tutkittavaksi ottamiseen. Se katsoi, että mainittu tuomioistuin oli todennut virheellisesti, ettei sillä ollut toimivaltaa ratkaista kyseisiä vaatimuksia, vaikka vaatimuksilla pyrittiin siihen, että Vilniaus miesto apylinkės

teismasin 8.10.2013 antamaa tuomiota, josta oli tullut lainvoimainen ja joka koski muun muassa lapsen V asuinpaikkaa, tapaamisoikeutta koskevia järjestelyjä ja elatusvelvoitteita, muutetaan. Tällainen muutos voi perustua Vilniaus apygardos teismasin mukaan ainoastaan toiseen lainvoimaiseksi tulleeseen tuomioistuinratkaisuun. Tässä tapauksessa W:n on kuitenkin mahdotonta saattaa 8.10.2013 annetussa tuomiossa vahvistettujen oikeuksien ja velvoitteiden muuttamista koskeva vaatimus alankomaalaisten tuomioistuimien käsiteltäväksi, koska alankomaalaiset tuomioistuimet kieltäytyvät tunnustamasta kyseistä tuomiota.

- 31 Näissä olosuhteissa Vilniaus miesto apylinkės teismas päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Mikä jäsenvaltio – Liettuan tasavalta vai Alankomaiden kuningaskunta – on [asetuksen N:o 2201/2003] 8–14 artiklan perusteella toimivaltainen ratkaisemaan asian, joka koskee Alankomaiden kuningaskunnassa asuvaan alaikäiseen lapseen V liittyviä asuinpaikan, elatusavun määrän ja sovellettavien tapaamisoikeutta koskevien järjestelyjen muutoksia?”

Pyyntö suullisen käsittelyn aloittamisesta uudelleen

- 32 W pyysi 20.12.2016 toimittamallaan asiakirjalla unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 83 artiklan nojalla, että suullinen käsittely aloitetaan uudelleen ja unionin tuomioistuin saattaa asian Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta tälle voidaan esittää ennakkoratkaisukysymys.
- 33 Ensimmäiseksi on todettava pyynnöstä, joka koskee asian saattamista Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi, ettei unionin tuomioistuimella ole työjärjestyksensä 83 artiklan eikä kyseisen työjärjestyksen minkään muunkaan määräyksen nojalla mitään toimivaltaa saattaa asiaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi.
- 34 Toiseksi on huomautettava pyynnöstä aloittaa suullinen käsittely uudelleen, että W vetoaa seikkaan, joka on sen mielestä uusi ja josta ei ole ollut tilaisuutta lausua unionin tuomioistuimessa, eli siihen, että rechtbank Overijssel on 20.5.2016 annetussa päätöksessä katsonut, etteivät alankomaalaiset tuomioistuimet voi ottaa kantaa Vilniaus miesto apylinkės teismasin 8.10.2013 antaman tuomion muuttamiseen, ja päättänyt, ettei kyseisen tuomion tapaamisoikeutta koskevaa osaa voida tunnustaa eikä todeta täytäntöönpanokelpoiseksi. W väittää samoin, ettei julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa esitetty tosiseikaston kuvaus vastaa todellisuutta.
- 35 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee tältä osin, että unionin tuomioistuin voi omasta aloitteestaan tai julkisasiamiehen ehdotuksesta taikka myös asianosaisten pyynnöstä määrätä työjärjestyksensä 83 artiklan mukaisesti suullisen käsittelyn aloitettavaksi uudestaan, jos se katsoo, että sillä ei ole riittävästi tietoa asiasta tai että asia olisi ratkaistava sellaisen argumentin perusteella, josta asianosaisilla ei ole ollut tilaisuutta lausua (tuomio 15.9.2011, Accor, C-310/09, EU:C:2011:581, 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännössä ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksessä ei sen sijaan määrätä asianosaisten mahdollisuudesta esittää huomautuksia vastaukseksi julkisasiamiehen ratkaisuehdotukseen (tuomio 16.12.2010, Stichting Natuur en Milieu ym., C-266/09, EU:C:2010:779, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 36 Siitä, onko W:n esiintuoma seikka uusi, on riittävää korostaa, että rechtbank Overijsselin 20.5.2016 antama päätös ei ole uusi seikka, koska kyseisessä päätöksessä kieltäydytään – samoin kuin tuon saman tuomioistuimen 31.10.2014 antamassa päätöksessä – tunnustamasta 8.10.2013 annettua tuomiota.

- 37 W:n huomautuksista, jotka koskevat julkisasiamiehen nyt käsiteltävässä asiassa esittämään ratkaisuehdotukseen sisältyvää argumentaatiota, on korostettava, että niillä pyritään arvostelemaan tuota ratkaisuehdotusta. Tämän tuomion 35 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee kuitenkin, ettei tällaisten huomautusten esittämisestä ole määrätty asian käsittelyä unionin tuomioistuimessa sääntelevissä teksteissä.
- 38 Unionin tuomioistuin katsoo näin ollen julkisasiamiestä kuultuaan, että sillä on käytettävinsä nyt käsiteltävässä asiassa kaikki ne seikat, jotka ovat tarpeen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin vastaamiseksi, ja että Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa tarkoitetuilla osapuolilla on ollut tilaisuus lausua kaikista perusteista, jotka ovat tarpeen kyseessä olevan asian ratkaisemiseksi.
- 39 Näin ollen pyyntö suullisen käsittelyn aloittamisesta uudelleen on hylättävä.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 40 Aluksi on hylättävä ensimmäiseksi W:n ja Euroopan komission väitteet, joilla pyritään kyseenalaistamaan unionin tuomioistuimen toimivalta. W ja komissio väittävät kirjallisissa huomautuksissaan, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin vaatii unionin tuomioistuinta osoittamaan nimenomaisesti jäsenvaltion, jonka tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista pääasia. Kyseinen tehtävä kuuluu kuitenkin ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle, koska unionin tuomioistuimella on toimivalta yksinomaan tulkita unionin oikeuden sääntöjä eikä ratkaista aineellisesti kansallisten tuomioistuinten käsiteltäviksi saatettuja kysymyksiä.
- 41 Unionin tuomioistuimella on tältä osin tosin SEUT 267 artiklassa tarkoitettussa menettelyssä yksinomaan toimivalta ottaa kantaa unionin toimen tulkintaan tai pätevyyteen (tuomio 10.11.2011, X ja X BV, C-319/10 ja C-320/10, ei julkaistu, EU:C:2011:720, 29 kohta). Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana on ratkaista sen käsiteltävänä oleva riita-asia ottaen huomioon unionin tuomioistuimen vastaus (tuomio 4.2.2010, Genc, C-14/09, EU:C:2010:57, 31 kohta).
- 42 Tässä tapauksessa ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee kuitenkin selvästi, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, miten asetusta N:o 2201/2003 on tulkittava toimivaltaisen tuomioistuimen määrittämiseksi.
- 43 Tämän perusteella pelkästään se, että ennakkoratkaisukysymyksessä mainitaan – lisäksi vain ajatusviivoissa – jäsenvaltiot, joiden tuomioistuimet saattaisivat olla toimivaltaisia, ei voi johtaa siihen, ettei unionin tuomioistuimella ole toimivaltaa vastata esitettyyn kysymykseen.
- 44 Toiseksi on huomautettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää kysymyksensä vain asetukseen N:o 2201/2003 nähden, vaikka tuosta kysymyksestä ja myös ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee, että pääasia koskee vanhempainvastuun lisäksi myös elatusvelvoitteita, jotka eivät kuulu mainitun asetuksen soveltamisalaan.
- 45 Tältä osin se, että kansallinen tuomioistuin on esittänyt muodollisesti ennakkoratkaisupyyntönsä viittaamalla tiettyihin unionin oikeuden määräyksiin tai säännöksiin, ei estä unionin tuomioistuinta esittämästä tälle kaikkia tulkintaan liittyviä seikkoja, jotka saattavat olla hyödyllisiä tämän ratkaistessa käsiteltävänä olevaa asiaa, riippumatta siitä, onko kansallinen tuomioistuin viitannut niihin kysymyksissään (ks. mm. tuomio 29.9.2016, Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, 43 kohta).
- 46 Esitetty kysymys on siis muotoiltava uudelleen mainitsemalla asetuksen N:o 4/2009 hyödylliset säännökset.

- 47 On siis katsottava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustele kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklaa ja asetuksen N:o 4/2009 3 artiklaa tulkittava siten, että jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka ovat antaneet alaikäisen lapsen osalta vanhempainvastuuta ja elatusvelvoitteita koskevan ratkaisun, josta on tullut lainvoimainen, ovat edelleen toimivaltaisia ratkaisemaan kyseisen ratkaisun muuttamista koskevan vaatimuksen, vaikka lapsen asuinpaikka on toisen jäsenvaltion alueella.
- 48 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on heti alkuun täsmennettävä, että asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan d alakohdan mukaan elatusvelvoitteita koskevissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia tuomioistuimet, joilla on asetuksen N:o 2201/2003 nojalla toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden.
- 49 Tämän jälkeen on palautettava mieleen asetuksella N:o 2201/2003 käyttöön otettu mekanismi ja sillä tavoitellut päämäärät.
- 50 Asetus N:o 2201/2003 perustuu tuomioistuinten yhteistyöhön ja keskinäiseen luottamukseen (tuomio 9.11.2010, *Purrucker*, C-296/10, EU:C:2010:665, 81 kohta), ja tuomioistuinten on tunnustettava tuomioistuinratkaisut vastavuoroisesti, mikä muodostaa oikeudellisen yhteistyön kulmakiven (tuomio 15.7.2010, *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, 70 kohta).
- 51 Kuten asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleesta ilmenee, asetus on laadittu pyrkimällä turvaamaan lapsen etu, ja siinä on tätä varten annettu etusija läheisyyden periaatteelle. Lainsäätäjä on näet katsonut, että lapsen asuinpaikkaa maantieteellisesti lähellä olevalla tuomioistuimella on parhaat edellytykset arvioida lapsen edun mukaisesti toteutettavat toimenpiteet (tuomio 15.7.2010, *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, 91 kohta). Kyseisessä perustelukappaleessa todetaan, että toimivallan pitäisi siis ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.
- 52 Asetuksen N:o 2201/2003 8 artikla ilmaisee tuota tavoitetta, kun sen mukaan yleinen toimivalta on sen jäsenvaltion tuomioistuimilla, jossa lapsella on asuinpaikka.
- 53 Kyseisen 8 artiklan 1 kohdan mukaan tuomioistuimen toimivalta on ratkaistava ”asian vireillepanoajankohtana” eli kyseisen asetuksen 16 artiklan mukaan ajankohtana, jona haastehakemus jätetään kyseiseen tuomioistuimeen (ks. vastaavasti tuomio 1.10.2014, E, C-436/13, EU:C:2014:2246, 38 kohta).
- 54 Kuten julkisasiamies on lisäksi huomauttanut ratkaisuehdotuksensa 45 kohdassa viittaamalla 1.10.2014 annetun tuomion E (C-436/13, EU:C:2014:2246) 40 kohtaan, kyseinen toimivalta on tarkastettava ja määritettävä kussakin yksittäistapauksessa silloin, kun oikeudenkäynti pannaan tuomioistuimessa vireille, mikä merkitsee, että mainittu toimivalta ei säily oikeudenkäynnin päättymisen jälkeen.
- 55 Asetuksen N:o 2201/2003 9 artiklassa säädetään poikkeuksena kyseisen asetuksen 8 artiklaan tietyin edellytyksin siitä, että lapsen muuttaessa toimivalta säilyy siinä jäsenvaltiossa sijaitsevilla tuomioistuimilla, jossa lapsen aiempi asuinpaikka oli, kun taas kyseisen asetuksen 12 artiklan 1 kohdassa säädetään tietyin edellytyksin ja vanhempainvastuunkantajien sovittua asiasta siitä, että tuomioistuimen, joka käyttää toimivaltaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevan hakemuksen osalta ja joka ei ole lapsen asuinpaikan jäsenvaltion tuomioistuin, toimivalta jatkuu.
- 56 Asetuksessa N:o 2201/2003 säädetään lisäksi erityissäännöistä, joita sovelletaan lapsikaappaustapauksiin tai lapsen luvattomaan palauttamatta jättämiseen (10 ja 11 artikla) taikka jos jossakin jäsenvaltiossa olevan lapsen asuinpaikkaa ei kyetä ratkaisemaan eikä toimivaltaa voida määrittää kyseisen asetuksen 12 artiklan nojalla (13 artikla), jos millään jäsenvaltion tuomioistuimella ei ole 8–13 artiklan mukaan

toimivaltaa (14 artikla) taikka poikkeuksellisesti ja tietyin edellytyksin silloin, kun toimivaltainen tuomioistuin siirtää asian toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen, jolla se katsoo olevan paremmat edellytykset käsitellä asiaa (15 artikla).

- 57 Ennakkoratkaisukysymystä on tutkittava näiden seikkojen valossa.
- 58 Ennakkoratkaisupyyntöön mukaan W:n nostamalla kanteella pyritään siihen, että 8.10.2013 annettua Vilniaus miesto apylinkės teismasin lainvoimaiseksi tullutta tuomiota muutetaan vanhempainvastuuta ja elatusvelvoitteita lapsen V osalta koskevilta osin. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää tältä osin, että kyseinen tuomio on vahvistettu Vilniaus apygardos teismasin 30.5.2014 antamalla tuomiolla ja että W:n viimeksi mainitusta tuomiosta tekemä valitus on hylätty Lietuvos Aukščiausiasis Teismasin 8.9.2014 antamalla tuomiolla.
- 59 Näin ollen 8.10.2013 annetun tuomion muuttamista koskevan vaatimuksen esittämisajankohtaa 28.8.2014 on pidettävä uuden oikeudenkäynnin alkamisajankohtana. Tästä seuraa, että tuomioistuimen, jossa asia on pantu vireille, eli tässä tapauksessa Vilniaus miesto apylinkės teismasin on määritettävä toimivaltainen tuomioistuin ottamalla huomioon ensimmäiseksi lapsen V asuinpaikka asian vireillepanoajankohtana asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti.
- 60 Unionin tuomioistuin on katsonut 22.12.2010 antamassaan tuomiossa Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 46 kohta) vakiintuneessa oikeuskäytännössä vahvistetuin tavoin (ks. mm. tuomio 9.10.2014, C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 50 kohta), että käsitteen ”asuinpaikka” sisältö ja ulottuvuus on määritettävä lapsen edun mukaisesti ja ottamalla huomioon erityisesti läheisyyden periaate. Asuinpaikan käsite vastaa paikkaa, joka ilmentää lapsen tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Kansallisen tuomioistuimen asiana on ratkaista kyseinen paikka ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat. Merkityksellisiä ovat muun muassa lapsen jäsenvaltion alueella oleskelun olosuhteet ja syyt sekä lapsen kansalaisuus. Huomioon on otettava paitsi se, että lapsi on fyysisesti jossakin jäsenvaltiossa, myös muita tekijöitä, joista on ilmeistä, että tällainen olinpaikka ei ole millään tavalla väliaikainen tai satunnainen (ks. vastaavasti tuomio 22.12.2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 47–49 kohta).
- 61 Se, että lapsen asuinpaikan määritetään olevan tietyssä jäsenvaltiossa, edellyttää ainakin sitä, että lapsi on ollut fyysisesti kyseisessä jäsenvaltiossa.
- 62 Pääasiassa on kuitenkin selvää, ettei lapsi V ole käynyt milloinkaan Liettuassa.
- 63 Näin ollen pelkästään sen perusteella, että lapsen V yhtenä kansalaisuutena on kyseisen jäsenvaltion kansalaisuus, ei voida katsoa, että tuolla lapsella on kyseisessä jäsenvaltiossa hänen asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitettu asuinpaikkansa.
- 64 Se, että lapsi V on ollut fyysisesti toisessa jäsenvaltiossa eli tässä tapauksessa Alankomaiden kuningaskunnassa toisen vanhempansa luona useiden vuosien ajan lainvoimaiseksi tulleen ratkaisun eli tässä tapauksessa Vilniaus miesto apylinkės teismasin 8.10.2013 antaman tuomion mukaisesti, on omiaan osoittamaan, että lapsella V on siellä asuinpaikka, ja antamaan kyseisen jäsenvaltion tuomioistuimille toimivallan ratkaista vanhempainvastuuta ja elatusvelvoitteita koskevat kanteet kyseisen lapsen osalta. Asia voisi olla toisin ainoastaan, jos olisi olemassa sellaisia tosiseikkoja, joiden johdosta voidaan poiketa säännöstä, jonka mukaan yleinen toimivalta määräytyy asuinpaikan mukaan.
- 65 Unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi tällaisia seikkoja. Ei erityisestikään ole ilmeistä, että lapsi V olisi muuttanut Liettuasta Alankomaihin ennen kuin asia tuli vireille Vilniaus miesto apylinkės teismasissa tai että vanhempainvastuunkantajien välillä olisi sovittu Liettuan tuomioistuimien toimivallasta. Lisäksi on niin, ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin

ole viitannut lapsen V kaappaamiseen tai lainvastaiseen palauttamatta jättämiseen, eikä ole myöskään ilmeistä, että alankomaalaiset tuomioistuimet olisivat katsoneet, että liettualaisilla tuomioistuimilla on parhaimmat edellytykset käsitellä pääasiaa.

- 66 Pääasian kaltaisessa asiassa juuri lapsen asuinpaikan jäsenvaltion tuomioistuimilla on toimivalta vanhempainvastuuta koskevissa asioissa. Tässä tapauksessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen näin osoittamat tuomioistuimet ovat Alankomaiden tuomioistuimet.
- 67 Tämän johdosta juuri näiden tuomioistuinten on ratkaistava W:n esittämän kaltaiset vaatimukset, joilla pyritään muuttamaan lapsen asuinpaikkaa, elatusavun määrää ja asianomaisen vanhemman tapamisoikeutta koskevia järjestelyjä.
- 68 On korostettava, että – kuten julkisasiamies on huomauttanut ratkaisuehdotuksensa 43–49 kohdassa – tuomioistuimiin, jotka ovat antaneet avioeroa koskevan ratkaisun, eli tässä tapauksessa Liettuan tuomioistuimiin, ei sovelleta pääasian kaltaisessa asiassa toimivallan jatkumisen periaatetta. Vaikka X olisi hyväksynyt nimenomaisesti tai millä muulla tavalla tahansa yksiselitteisesti kyseisten tuomioistuinten toimivallan asetuksen N:o 2201/2003 12 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti, kyseinen toimivalta on joka tapauksessa lakannut saman asetuksen 12 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan mukaisesti sillä hetkellä, kun ratkaisu, jolla avioerohakemus on hyväksytty ja vanhempainvastuuseen on otettu kantaa, on tullut lainvoimaiseksi.
- 69 Se, että lapsen asuinpaikan jäsenvaltion tuomioistuimet eivät ole tunnustaneet kokonaan tai osittain ratkaisua, joka on tullut lainvoimaiseksi ja johon asianomainen vanhempi nojautuu muutosvaatimuksensa esittääkseen, ei estä sitä, että kyseisillä tuomioistuimilla on – riippumatta siitä, onko ratkaisun tunnustamatta jättäminen perusteltua – toimivalta ratkaista tämä vaatimus, koska vaatimus johtaa uuteen oikeudenkäyntiin.
- 70 Kaikista edellä esitetyistä seikoista seuraa, että kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklaa ja asetuksen N:o 4/2009 3 artiklaa on tulkittava siten, että pääasian kaltaisessa asiassa jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka ovat antaneet alaikäisen lapsen osalta vanhempainvastuuta ja elatusvelvoitteita koskevan ratkaisun, josta on tullut lainvoimainen, eivät ole enää toimivaltaisia ratkaisemaan kyseisen ratkaisun muuttamista koskevaa vaatimusta, jos lapsen asuinpaikka on toisen jäsenvaltion alueella. Toimivalta ratkaista kyseinen vaatimus on juuri viimeksi mainitun jäsenvaltion tuomioistuimilla.

Oikeudenkäyntikulut

- 71 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003 8 artiklaa ja toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 3 artiklaa on tulkittava siten, että pääasian kaltaisessa asiassa jäsenvaltion tuomioistuimet, jotka ovat antaneet alaikäisen lapsen osalta vanhempainvastuuta ja elatusvelvoitteita koskevan ratkaisun, josta on tullut lainvoimainen, eivät ole enää toimivaltaisia

ratkaisemaan kyseisen ratkaisun muuttamista koskevaa vaatimusta, jos lapsen asuinpaikka on toisen jäsenvaltion alueella. Toimivalta ratkaista kyseinen vaatimus on juuri viimeksi mainitun jäsenvaltion tuomioistuimilla.

Allekirjoitukset